

УДК 323.22/.28

Зубчик О.А.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри державного управління філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті аналізуються теоретичні основи та історичні особливості впливу інституційних чинників на конкурентоспроможність держави. Враховуючи актуальність поставленої проблематики, розглянута необхідність формування інституційної системи як невід'ємної частини формування конкурентоспроможності держави загалом. Розглянуто підходи до аналізу інституційних чинників, досліджено правові та організаційні аспекти, визначено мету та засоби створення інституційних елементів. Здійснено контент аналіз законодавства України та виявлено динаміку активності державної політики щодо створення інституційних умов для формування конкурентоспроможності держави. Доведено, що розвиток інституціоналізації ринкового трансформацій економіки України вимагає більш глибокого розуміння змісту відносин приватної власності, гарантування її захисту, забезпечення належного рівня монетизації і капіталізації економіки за рахунок розвитку фінансових ринків, створення мотиваційних стимулів інноваційного розвитку, проведення глибоких структурних перетворень у напрямку високотехнологічної укладності економіки, інтелектуалізації управлінських процесів. Визначено, що важливою умовою достатнього рівня конкурентоспроможності країни є здатність її суб'єктів оперативно реагувати на зміни у світовій кон'юктурі та структурі економічних зв'язків. Передумовами для цього визначено сприятливий інвестиційно-інноваційного клімат, а також національне середовище ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, що стосуються формування конкурентоспроможності держави протягом 1990-2018 років в Україні та виявлено основні чинники неефективного впровадження окремих нормативно-

правових актів з формування конкурентоспроможності держави.

Ключові слова: інвестиції, інновації, національна безпека, конкурентоспроможність держави, інституційні чинники, держава, державна політика.

INSTITUTIONAL FRAMEWORK COMPETITIVE UKRAINE AS A FACTOR OF PROVIDING FOR NATIONAL SECURITY

The article analyzes the theoretical bases and historical peculiarities of the influence institutional factors for state's competitiveness. Considering the relevance problem, it is reviewed the necessity of forming an institutional system as an integral part for forming the state's competitiveness in general. The approach is considered to the analysis of institutional factors, it is defined the legal and organizational aspects, the purpose and means of creation of institutional elements are determined. It is carried through the content analysis of the legislation of Ukraine and detected the dynamics of the state policy activity regarding the creation of institutional conditions for the formation of the state's competitiveness. It is proved that the development of institutionalization the market transformations of the Ukrainian economy requires a deeper understanding of the content of private property relations, guaranteeing its protection, ensuring an adequate level of monetization and capitalization the economy through the development of financial markets, creating incentive incentives for innovation development, conducting in-depth structural transformations towards a high-tech economy of the economy, intellectualization of managerial processes. It is determined that an important condition for a sufficient level of competitiveness of a country is the ability of its subjects to respond promptly to changes in the world situation and the structure of economic ties. It is defined that prerequisites for this is the favorable investment and innovation climate, the national environment for the effective functioning of business entities. It is analyzed the basic normative-legal acts concerning the formation of the state's competitiveness during the years 1990-2018 in Ukraine and revealed the main factors of ineffective implementation of certain normative and legal acts on formation of the state's competitiveness.

Key words: investments, innovations, national security, state's competitiveness, institutional factors, state, state policy.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Належне інституційне забезпечення посилює як могутність економіки, так і соціальну орієнтацію ринку, адже в сучасних умовах реалізації суспільних відносин, “традиційне ринково-державне протистояння замінюється їхньою взаємодоповнюваністю й гармонізацією, що надає стійкості економічній системі”, - доречно підтверджує С.Ю. Пахомов [12]. Тож держава, користуючись інституціональним інструментарієм, надає ринковим імпульсам довгостроковий характер і забезпечує конкурентоспроможний розвиток країни. Саме інституційні чинники диверсифікують функції ринку та держави, зменшують суспільні трансакційні витрати, формуючи глобальне інституційне середовище конкурентоспроможного й безпечного розвитку.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Теорія інституціоналізму ґрунтується на дослідженнях Т. Веблена, О. Вільямсона, Дж. Коммонса, В. Мітчелла, Д. Норта, М. Олсона, Дж. Серла, Дж. Ходжсона та інших. В Україні інституційний вимір політики та державного управління головним чином зосереджено в наукових доробках вчених Інституту економіки та прогнозування НАН України під керівництвом А. Гриценка. Проте, на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими низка питань що стосуються інституційних чинників формування конкурентоспроможності держави, в тому числі й питання подальшого науково-теоретичного осмислення і практичного аналізу.

Мета статті - дослідження особливостей розвитку інституційних засад конкурентоспроможності України як чинника забезпечення національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загострення конкурентної боротьби на рубежі ХХ-ХХІ століття обумовлено нерівномірністю економічного та соціального розвитку. Ця диспропорція проявляється не тільки щодо окремих країн, але й регіонів та галузей через різношвидкісне нагромадження капіталу. За цих умов формування та реалізація ефективних стратегій заради забезпечення високого конкурентного статусу держави є пріоритетним завданням у практиці практично всіх розвинених країн світу.

З набуттям Україною незалежності економіка країни характеризувалася практично повною відсутністю конкуренції між господарюючими агентами та супроводжувалася планово

створеною структурою виробництва, побудованою на засадах спеціалізації та концентрації. У межах ринкових перетворень впродовж 1990-х р. в Україні було проведено ряд структурних реформ в напрямку приватизації, масштабної структурної демонополізації економіки, скасовано монополію держави на зовнішню торгівлю, закладено основи формування інституційних механізмів існування економічної конкуренції.

Приватизація, яку було розпочато в Україні в 1992 році мала на меті у стислі строки забезпечити перехід до приватної форми власності в національній економіці. Як наслідок, на початок 2000-х р. на товарних ринках, на яких склалися необхідні структурні передумови для економічної конкуренції, реалізовувалося близько 54% загального обсягу реалізації товарів, робіт і послуг. На ринках, що суттєво обмежувалися можливістю ефективної конкуренції господарюючих суб'єктів, внаслідок наявності на них суб'єктів господарювання з ознаками домінування, припадало до 23 % загального обсягу реалізації товарів, робіт, послуг, а на ринках, де діяв практично один продавець товару (надавач послуг, виконавець робіт) і в силу цього конкуренція практично виключалася – до 12%. Впродовж першої половини 2000-х р. частка товарів, робіт, послуг, що реалізуються на ринках з конкурентною структурою, у загальному обсязі реалізації досягла майже 57 %, у той час як частка ринків, на яких передумови конкуренції відсутні, скоротилася до приблизно 6% [9]. Це головним чином було зумовлено оновленням законодавства про захист економічної конкуренції, зміцненням інституційних засад його застосування.

Політика інноваційного економічного розвитку в Україні почала реалізовуватися з 2002 року, головні передумови здійснення якої були викладені в Посланні Президента України до верховної Ради України “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки”[14]. Результати виконаного нами аналізу та узагальнення літературних джерел підтверджують висновки Л. Титаренка [17], що на сьогоднішній день створено теоретичну основу, яка дозволяє визначити сутність, принципи, механізми управління конкурентоспроможністю національної економіки. Варто також відмітити запропоновану вітчизняним дослідником І. Бондаренко матрицю “Рівень формування конкурентних переваг/Рівень реалізації конкурентних переваг” з виокремленням національного та міжнародного рівнів, що на основі комбінації відповідних критеріїв дає змогу визначити, як

формується та реалізується національна політика підвищення конкурентоспроможності країни [1].

Законодавством України водночас визначено основні засади існування та співвідношення прав власності на ресурси. Взаємозв'язок приватизації та конкурентної політики знайшов своє відображення в Указі Президента України від 19 лютого 2003 р. “Про основні напрямки конкурентної політики на 2002-2004 роки”, а також в Указі “Про державну програму приватизації на 1999 рік”. Наступним етапом приватизації, що створили позитивні умови для залучення ефективних власників і покращення конкурентного середовища стали прийняті Верховною Радою України Постанови “Про прийняття за основу проекту Закону України Про Державну програму приватизації” на 2007-2009 рр. та 2008-2012 рр.

В результаті в 2007 році в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) значилося 1133200 об'єктів, з яких приватних підприємств 258,5 тис. та державних 7,4 тис. одиниць, а найбільшу кількість суб'єктів господарювання було зафіксовано у 2010 році. В подальшому динаміка структурної статистики за суб'єктами господарювання з розподілом за їх розмірами свідчить про хвилеподібне зменшення їх кількості загалом, водночас зі зростанням кількості суб'єктів середнього підприємництва (див. Таблицю 1, без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях).

Таблиця 1. Показники структурної статистики за суб'єктами господарювання з розподілом за їх розмірами

	Усього	У тому числі								
		підприємства					фізичні особи-підприємці			
		Усього	великі	середні	малі	з них мікропідприємства	Усього суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва	з них суб'єкти мікропідприємства	
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць										
2010	2183928	378810	586	20983	357241	300445	1805118	355	1804763	1793243
2011	1701620	375695	659	20753	354283	295815	1325925	306	1325619	1313004
2012	1600127	364935	698	20189	344048	286461	1235192	361	1234831	1224315
2013	1722070	393327	659	18859	373809	318477	1328743	351	1328392	1318703
2014	1932161	341001	497	15906	324598	278922	1591160	712	1590448	1580965
2015	1974318	343440	423	15203	327814	284241	1630878	307	1630571	1626589
2016	1865530	306369	383	14832	291154	247695	1559161	281	1558880	1553041
2017	1805059	338256	399	14937	322920	278102	1466803	317	1466486	1458980

Джерело: [13]

Як відомо, розвинута ринкова економіка базується на оптимальному співвідношенні великого, середнього та малого бізнесу. Функціонування в економіці малих підприємницьких структур, що зайняті у різних видах економічної діяльності, дозволяє реалізовувати принципи конкурентності та свободу підприємництва, його доступності для кожного громадянина. При цьому швидкий розвиток малого бізнесу в розвинутих країнах в другій половині ХХ ст. став важливим фактором посилення конкуренції, обмеження монополістичних тенденцій, сприяв зростанню ефективності виробництва. Малий бізнес має динамічний характер, швидше реагує на зміну кон'юнктури ринку, краще реагує на інтереси споживача. Проте недоліком малого бізнесу є обмежена забезпеченість ресурсами, вплив макроекономічних факторів (інфляція, неоптимальна податкова система, зовнішньоекономічні процеси тощо), фінансова нестабільність. Водночас малий бізнес має позитивні перспективи у сфері науково-технічних інновацій. Великі компанії оберігаються зайвого ризику, пов'язаного із запровадженням у виробництво нових видів та удосконалення продукції (товарів, послуг), тому нові технології більшою мірою розробляються і застосовуються на малих підприємствах.

Найявністю інвестиційного та інноваційного факторів, на думку науковців [11] є найвагомішими чинниками зростання конкурентоспроможності країни та її регіонів. Зокрема, забезпечення зростання конкурентоспроможності економіки на основі процесів інвестування та введення інновацій за твердженням М.Портера є відповідно, другим та третім етапами розвитку конкурентоспроможності національної економіки. Досліджуючи конкурентоспроможність держави у контексті перехідного періоду економіки Т. Гончарук [3] пропонує здійснювати аналіз інвестування в декілька етапів: 1) визначити методологічні засади аналізу інвестиційної політики, зокрема детально проаналізувати інвестиційну складову сучасних теорій економічного зростання, скоректувавши її для економіки перехідного типу; 2) вивчити особливості інвестиційної стратегії, при цьому врахувати вплив інформаційного забезпечення прийняття рішень, інвестиційної політики держави, внутрішні й зовнішні фактори інвестиційного ризику; 3) дослідити вплив міжнародної інвестиційної діяльності, зокрема імпорт інвестицій та державну політику щодо зовнішніх інвестицій.

В економічно розвинених країнах поряд з такими факторами виробництва як земля, праця, капітал особливого

значення набуває такий виробничий ресурс як інформація та знання. І якщо земля, капітал і праця мають в різній мірі обмежений характер, то інформація та знання – необмежений, вони розвиваються відповідно до потреб часу [17]. Власне чинником економічного зростання та конкурентоспроможності як регіонів, так країни загалом є формування та накопичення інформації, розвиток технологій, виробництво наукомісткої продукції, запровадження технологічно нового виробництва. В свою чергу інноваційний фактор³ є результатом вкладення інвестицій в людський капітал, а інноваційний тип економічного розвитку все більше стає тим фундаментом, який визначає економічну силу країни, її регіонів, а також їхнє перспективне місце на світовому ринку [4; 9]. Саме інноваційний розвиток обумовлює економічні, виробничі, науково-технічні зміни, на новій якісній основі, які сприяють виготовленню товарів, здатних конкурувати з аналогічною продукцією в умовах поширення глобалізаційних процесів. Зважаючи на це, положення законодавства України передбачають [7], що інноваційна діяльність має буде спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів, послуг. Такий хід думок дав можливість сформуувати відносно замкнуте коло економічних чинників на методологічному полі дослідження економічних аспектів забезпечення конкурентоспроможності держави та її значення для національної безпеки.

Окремо варто зазначити, що в Україні економічні перетворення 1990-х рр. супроводжувались різким зниженням обсягів виробництва та платоспроможності на фоні високих темпів інфляції та безпосередньо позначались на зниженні інноваційної активності підприємств. У 1992-1995 рр. частка інноваційно-активних підприємств перебувала в межах 20-26%. В останні роки ця проблема тільки посилилась. Для порівняння варто відзначити, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія (26%) та Греція (29%), тобто більше, ніж у 1,5 рази вищі,

³ Під інноваційною діяльністю розуміють вид економічної діяльності, що пов'язаний з трансформацією ідей (зазвичай результатів наукових досліджень) в технологічно нові чи удосконалені продукти (товари, послуги), які впроваджені на ринку, в нові чи удосконалені технологічні процеси або засоби створення (розповсюдження) послуг, що використовуються в практичній діяльності

порівняно з Україною. А у порівнянні з країнами-лідерами у цій сфері, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%), та Ірландія (74%), розрив становить 3-4 рази [5]. Саме тому пріоритетність інноваційного розвитку в Україні було закладено в “Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.)”. Передбачалося, що Європейський вибір України і, відповідно, необхідність її інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовлюють формування інноваційної моделі розвитку, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання та їх технологічне застосування, яке дасть можливість, передусім, підвищити конкурентоспроможність економіки, гарантуючи її безпеку та чільне місце в Європейському Союзі за стабільних і високих темпів економічного зростання [7]. Важливе значення має також прийнятий документ “Стратегія економічного і соціального розвитку України” (2004-2015 роки), який затверджує європейський напрям інтеграції та Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 р., положення якої визначають створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів. Документом передбачено [15] забезпечення сталого розвитку регіонів на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення. Також варто відзначити розроблену фахівцями Антимонопольного комітету України Програму розвитку конкуренції в Україні на 2013-2023 роки, метою якої є підвищення ефективності функціонування товарних ринків в Україні, підвищення результативності державного захисту конкуренції, удосконалення механізмів державного впливу на ринкову економіку.

Підвищення конкурентоспроможності України та інтеграція у світові процеси було задекларовано стратегічним пріоритетом України у 2011 році та викладено у документі “Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання президента України до Верховної Ради України” (2011 р.). Окремим документом у зазначено напрямку була Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”. Аналіз даного документу засвідчив, що викладені у Стратегії положення були зорієнтовані на побудову сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки, формування професійної й ефективної системи

державного управління та добробуту громадян. Проте поставлені у Стратегії завдання не були виконані.

Серед законодавчих актів, що стосуються формування конкурентоспроможності центральне місце посідає Закон України “Про Державну програму приватизації” від 13 січня 2012 року № 4335-VI [21], яка в свою чергу мала сприяти оптимізації частки державного сектору економіки в умовах ринку, а також Закон України “Про зайнятість населення” від 5 липня 2012 року № 5067-VI [5], який визначив основні аспекти конкурентоспроможності працівника, а створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів було задекларовано в Законі України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць” від 6 вересня 2012 року № 5205-VI [6].

Проте задекларовані правочинами положення не були реалізовані. Причини невдач цієї програми реформ, зокрема, висвітлені в роботах А. Гальчинського [17] та О. Валевського [2], які аналізуючи підсумки реалізації реформ в Україні в інституційному вимірі, розкрили зміст інституційної культурної пастки, яка стала однією з причин деструкції реформ з позиції архетипного підходу та довели [2,17], що врахування соціокультурних чинників у формуванні та реалізації державної політики реформ є обов’язковою. Крім того, підсумовуючи результати реформ періоду дії Програми економічних реформ на 2010–2014 роки, “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава”, було акцентовано увагу на низці причин, які лежали в основі невдач проекту модернізації зразка 2010 р., серед яких [2]:

реформаторські проекти і плани модернізації були абстрактними і не враховували різноманітності суспільства, специфіки політичної ситуації та соціально-економічної конкретики;

інтереси великого капіталу й вищого чиновництва зберігали пріоритетне значення на шкоду інтересам суспільства;

модернізація здійснювалася виключно за допомогою чиновно-адміністративного тиску, зокрема, мав місце силовий (мобілізаційний) стиль впровадження реформ, без урахування різноманітних інтересів і обставин; реформаторські зусилля

гальмувалися нераціональним використанням і марнотратністю бюджетних коштів, а також корупцією;

у суспільстві поширювалась захисна реакція від незрозумілих йому реформ, у громадській думці поширювалися контрреформаторські настрої, підвищувалась соціальна напруженість, формувалися умови для громадського спротиву;

відсутність ефективного механізму управління і планування реформами призводили до того, що модернізаційні проекти для населення уявлялися в образі стихії і самодурства чиновництва;

анонімність реформаторських проектів, невизначений механізм відповідальності за впровадження реформ;

вужка соціальна база підтримки політики реформ, яка обмежувалася вищим чиновництвом і представниками великого бізнесу, оскільки усі інші соціальні прошарки не були задіяні в реформаторських проектах і виявилися відчуженими від модернізації.

Погоджуємося з автором, що це сприяло формуванню викривлених ідеологічних уявлень щодо “противників” реформ, до яких по факту можна віднести ледве не все суспільство. У результаті були сформовані засади авторитарного стилю управління в політичній та економічній сферах життєдіяльності суспільства та держави, що призвело до зниження ефективності державного управління та суспільно-політичної дестабілізації, а також легітимності влади та зростання корупції, завадило формуванню передумов стійкого економічного розвитку. Більше того, аналізуючи наслідки процесів що відбувалися після президентських виборів 2010 р. більш доречно говорити не про реформи і модернізацію усіх сфер суспільного життя а про трансформаційні процеси, що сприяли зміцненню державно-олігархічного устрою на авторитарній політичній основі.

Сьогодні новим етапом державної політики України на шляху формування інституційних засад її конкурентоспроможності є активізація роботи у форматі Світової організації торгівлі та форматі зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, наслідки якої ще мають бути всебічно проаналізовано науковцями та практиками у контексті забезпечення національної безпеки. Водночас, передбачається, що реалізація цього етапу буде сприяти зміцненню політичного статусу, формуванню ефективної та конкурентоспроможної ринкової економіки, економічної політики, більш вигідному включенню України у світове господарство, що, як наслідок, створить додаткові можливості для зміцнення її національної

безпеки. З огляду на це принципово важливе значення має Угода між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в програмі ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)” [18] підписана 4 травня 2016 року та ратифікована Україною 22 лютого 2017 року, оскільки вона, зокрема:

містить заходи/пропозиції виходу на ринок ЄС та ринки партнерів програми (через Європейську мережу підприємств);

передбачає бізнес-стажування за кордоном на діючому підприємстві (обмін досвідом за допомогою програми Еразмус для молодих підприємців);

отримання доступу до інформації щодо ведення підприємницької діяльності (через онлайн-портали Your europe business portal, Trade helpdesk, European cluster collaboration platform);

участь у спеціальних конкурсах для органів державної влади, які формують та реалізують політику, з метою забезпечення кращого бізнес-клімату в країні.

Програма підтримки конкурентоспроможності підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) була затверджена Регламентом Європейського Парламенту і Ради № 1287/2013 від 11 грудня 2013 року про створення Програми щодо підтримки конкурентоспроможності підприємств малого та середнього бізнесу (COSME) (2014 – 2020) передбачає підтримку конкурентоспроможності підприємств малого і середнього бізнесу.

Як на нашу думку, важливою подією у 2017-2018 рр. було прийняття низки постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, які мають безпосередній стосунок щодо вдосконалення організаційно-правових засад конкурентоспроможності держави. Передусім варто акцентувати увагу на постанові Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 р. № 1029 “Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики” оскільки вона передбачає затвердження таких порядків та методик розрахунків, яких досі не існувало в Україні, серед них: Порядок проведення розрахунку індексу конкурентоспроможності регіонів, Методику проведення розрахунку індексу конкурентоспроможності регіонів, Порядок проведення розрахунку індексу регіонального людського розвитку, Методику проведення розрахунку індексу регіонального людського розвитку, яких досі не існувало в країні.

Не менш важливим є Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р “Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки”, яким задекларовано перехід України до експорту наукомісткої інноваційної продукції для забезпечення сталого розвитку та успішного виходу на світові ринки. При цьому для реалізації Стратегії, зокрема, передбачається розвиток послуг з підтримки бізнесу та торгівлі, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємств, у тому числі малих та середніх.

Безумовно позитивну роль щодо підвищення конкурентоспроможності держави має відіграти Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р “Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації”, [15] оскільки головною метою вказаної Концепції є реалізація прискореного сценарію цифрового розвитку, як найбільш релевантного для України з точки зору викликів, потреб та можливостей, що з-поміж іншого направлено на системну трансформацію секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні. Очікується, що кінцевим результатом має стати оздоровлення економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Не менш важливим документом, виконання якого дасть змогу покращити інвестиційну привабливість, діловий клімат та конкурентоспроможність держави є й Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 308-р “Про схвалення Концепції реформування інституту саморегулювання в Україні” [19], якою передбачено низку заходів щодо впровадження з урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду моделі саморегулювання, яка, як очікується, створить додаткові можливості суб'єктам господарської та професійної діяльності здійснювати саморегулювання такої діяльності, а також законодавчі підстави для делегування саморегулювним організаціям окремих функцій, які на сьогодні здійснюються органами державної влади з регулювання господарської та професійної діяльності.

Висновки.

1. Невідкладні завдання щодо трансформації економічного сегменту життєдіяльності українського суспільства зумовлюють необхідність більш глибокого розуміння змісту відносин приватної власності, гарантування її захисту, забезпечення

належного рівня монетизації і капіталізації економіки за рахунок розвитку фінансових ринків, створення мотиваційних стимулів інноваційного розвитку, проведення глибинних структурних перетворень у напрямку високотехнологічної укладності економіки, інтелектуалізації управлінських процесів.

2. Інституційне середовище формує передумови в яких приватні підприємці, компанії та уряди взаємодіють один з одним з метою одержання прибутків та забезпечення процвітання економіки, тому його розвиток має вирішальне значення для економічного зростання в країні, яке, в свою чергу, є запорукою конкурентоспроможності держави в сучасному світі.

3. Належний розвиток інституційних засад конкурентоспроможності України безпосередньо впливає на ефективність модернізаційних процесів в усіх сферах суспільного життя українського суспільства, оскільки дозволяє знизити негативний вплив на вказаний процес таких, зокрема, чинників як надмірне державне регулювання, громіздкий апарат і бюрократія, корупція, недостатня прозорість прийняття політичних та державно-управлінських рішень, політична залежність судової системи, які призводять до значних економічних витрат та суспільно-політичної дестабілізації, тобто є загрозами для національної безпеки.

4. В останні роки в Україні прийнято низку нормативно-правових актів виконання яких дозволить суттєво активізувати та систематизувати роботу органів державної влади щодо прискорення формування інституційних засад конкурентоспроможності держави, яка в сучасних умовах державотворення, як на наш погляд, має розглядатися як один із чинників забезпечення її національної безпеки.

Перспективи подальших досліджень полягають в з'ясуванні тісноти кореляційного зв'язку між конкурентоспроможністю тієї чи іншої країни та її національною безпекою.

Список використаної літератури

1. Бондаренко І.С. Конкурентоспособность страны и конкурентные преимущества: сущность, методы оценки / И.С. Бондаренко // Економіка промисловості. – 2007. – № 3 (38). – С. 25-31.
2. Валевський О. Л. Підсумки 25 р. українських реформ в інституційному вимірі (архетипний підхід) / О. Л. Валевський // Публічне урядування. - 2016. - № 2. - С. 69-77.

3. Гончарук Т.І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці: Монографія./ Т.І. Гончарук – Суми: ВВП Мрія-1 ЛТД, УАБС, 2003. – 60с.- с.13.
4. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі / Б.В. Губський. – К.: Наукова думка, 1998. – 164с.
5. Жуковская В.М. Конкурентоспособность России в оценках Всемирного экономического форума / В.М. Жуковская, И.Н. Трофимова, Н.Т. Чертко // Вопросы статистики. – 2001. – № 3. – С. 21-29.
6. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5205-VI [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.
7. Про інноваційну діяльність : Закон України 4 липня 2002 року № 40-IV [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
8. Коломийчук В.С. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону. (Методологія, методи, практика) / В. С. Коломийчук [та ін.] ; Ін-т регіон. дослідж., Терноп. обл. держ. адмін. - Т. : Укрмедкнига, 2002. - 277 с.
9. Мельник М. І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: Монографія / М.І. Мельник – Львів: ІРД НАН України, 2005. – 304 с. – С. 203.
10. Модернізація України - наш стратегічний вибір: щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. - К. : НІСД, 2011. - 432 с. – С.111-115.
11. Ножак Л.С. Інвестиційна діяльність в Україні (проблеми, перспективи, регіональні аспекти) / Л.С. Ножак, Б.І. Пшик, О.О.Другов. – Львів: ІРД НАН України. – 2005 р. – 64 с.;
12. Пахомов С. Ю. Економічне зростання в контексті інституціоналізму / С. Ю. Пахомов // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 4. - С. 11-16.
13. Показники структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm
14. Послання Президента України до Верховної Ради України “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки” [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02>.
15. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 [Електронний ресурс] Законодавство України. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%Do%BF>
16. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів

щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.

17. Титаренко Л.М. Інноваційні фактори конкурентоспроможності національної економіки та регіонів / Л.М. Титаренко, Т.Б. Титаренко // Економіка і регіон. – 2004. – №2(3). – С. 32-35. – С. 34.

18. Угода між Урядом України і Європейським Союзом про участь України в програмі ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)” : ратифіковано Законом № 1904-VIII від 22.02.2017 [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-16#n3

19. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / Гальчинський А.С., Геєць В.М. та ін.]– К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.

20. Про схвалення Концепції реформування інституту саморегулювання в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 308-р [Електронний ресурс] / Законодавство України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2018-%D1%80>

21. Про Державну програму приватизації: Закон України від 13 січня 2012 року № 4335-VI [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4335-17>;

22. Про зайнятість населення: Закон України від 13 січня 2012 року № 4335-VI [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

References

1. Bondarenko I.S. (2007), “Competitiveness of the country and competitive advantages: essence, methods of evaluation”, *Ekonomika promy`slivosti*, vol. 3(38), pp. 25-31;

2. Valevs`ky`j O. L. (2016), “The results of 25 reforms of Ukrainian reforms in the institutional dimension (archetypal approach)”, *Publichne uryaduvannya*, vol. 2, pp. 69-77;

3. Goncharuk T.I. (2003), *Konkurenciya i konkurentospromozhnist` : zmist i rozvy`tok u perexidnij ekonomici* [Competition and competitiveness: content and development in the transition economy], VVP Mriya-1 LTD, UABS, Sumy`, Ukraine;

4. Gubs`ky`j B.V. (1998), *Investy`cijnij procesy` v global`nomu seredovy`shhi* [Investment processes in the global environment], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine;

5. Zhukovskaya, V.M., Trofy`mova, Y`.N. and Chertko, N.T. (2001), “Russia’s Competitiveness in the World Economic Forum”, *Voprosy statistic*, vol. 3, pp. 21-29;

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “On stimulation of investment activity in priority sectors of the economy in order

to create new jobs”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine “About innovation activity”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

8. Kolomyjchuk, V.S. and others (2002), *Strategichni zasady` social`no-ekonomichnogo rozvy`tku regionu. (Metodologiya, metody, prakty`ka)* [Strategic foundations of socio-economic development of the region. (Methodology, methods, practice)], Ukrmedkny`ga, Ternopil`, Ukraine;

9. Mel`ny`k, M.I. (2005), *Investy`cijny`j klimat regionu: teorety`chni ta pry`kladni zasady` doslidzhennya* [Investment climate in the region: theoretical and applied research principles], IRD NAN Ukrayiny`, L`viv, Ukraine;

10. *Modernizaciya Ukrayiny` - nash strategichny`j vy`bir: shhorichne Poslannya Prezy`denta Ukrayiny` do Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`* [Modernization of Ukraine is our strategic choice: the annual message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine], NISS, Kyiv, Ukraine;

11. Nozhak, L.S., Pshy`k, B.I. and Drugov, O.O. (2005), *Investy`cijna diyal`nist` v Ukrayini (problemy`, perspekty`vy`, regional`ni aspekty`)* [Investment activity in Ukraine (problems, perspectives, regional aspects)], IRD NAN Ukrayiny`, L`viv, Ukraine;

12. Paxomov, S. Yu. (2013), “Economic growth in the context of institutionalism”, *Formuvannya ry`nkovy`x vidnosy`n v Ukrayini*, vol. 4, pp. 11-16.

13. State Statistics Service of Ukraine (2012), “Indicators of structural statistics by economic entities with distribution by size”, available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), “Message from the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine “European Choice. Conceptual bases of the strategy of economic and social development of Ukraine for 2002-2011”, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02>

15. Cabinet of Ministers of Ukraine (2006), “Resolution “On approval of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2015”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%Do%BF>

16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), “Resolution “On Approval of the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020 and approval of the plan of measures for its implementation”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

17. Ty`tarenko, L.M. and Ty`tarenko, T.B. (2004), “Innovative factors of competitiveness of the national economy and regions”, *Ekonomika i region*, vol. 2(3), pp. 34.

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), “Agreement between the Government of Ukraine and the European Union on Ukraine’s participation in the EU program “Competitiveness of Small and Medium Enterprises

(COSME) (2014-2020)", available at:
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-16#n3

19. Gal`chy`ns`ky`j, A.S., Geyecz` V.M. and others (2004), *Strategiya ekonomichnogo i social`nogo rozvy`tku Ukrainy` (2004-2015 roky`)* "Shlyaxom Yevropejs`koyi integraciyi" [Strategy of economic and social development of Ukraine (2004-2015) "By way of European integration"], IVCz Derzhkomstatu Ukrainy`, Kyiv, Ukraine;

20. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018), "On Approval of the Concept of Reform of the Institute of Self-Regulation in Ukraine", available at:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2018-%D1%80>;

21. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "About the State Privatization Program", available at:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4335-17>;

22. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On employment of the population", available at:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4335-17>

